

Hoe kan ik klimaatrechtvaardigheid concreet toepassen in mijn werk?

Inleiding

Hoe kun je als klimaatwerker of onderzoeker het perspectief van rechtvaardigheid mee te nemen in je klimaatopgave(n)? Het simpele antwoord daarop is: maak het klimaatrechtvaardigheidsperspectief een standaardonderdeel van jouw manier van kijken en handelen. Zodat dit altijd in alle processen, beslissingen, maatregelen wordt meegenomen. In dit document hebben we een aantal vragen opgesteld die je op weg kunnen om klimaatrechtvaardig concreet toe te passen en zo een standaardonderdeel te maken van je klimaatopgave(n).

Waar te beginnen?

Iedere klimaatwerker of onderzoeker kan direct bijdragen aan klimaatrechtvaardigheid door dit perspectief in onderzoek, beleid en uitvoering te verankeren. Dit begint met:

- Een gedeeld vertrekpunt en dialoog over rechtvaardigheid.
- Het herzien van bestaand beleid en onderzoek met een rechtvaardigheidsperspectief.
- Een gerichte focus (waarbij je niet onbedoeld uitsluit) door geografisch, thematisch en naar doelgroepen te kijken. Zie box 1.
- Een lange termijnstrategie om systeemveranderingen te realiseren, houd rekening met systeemweerstand.

Box 1: kiezen van een gerichte focus op doelgroep, thema of geografische afbakening

Focus: doelgroepen

- Inwoners die leven op het bestaansminimum. In het bijzonder kinderen die opgroeien in een gezin met lage welvaart.
- Inwoners met een praktische opleiding (basisonderwijs of vmbo), laaggeletterdheid en/of lage basisvaardigheden om mee te kunnen doen.
- Inwoners in een zeer kwetsbare situatie (meerdere ernstige problemen, zoals: ernstige schulden, verslavingsproblemen, geen woning of thuis).
- Inwoners ouder dan 65 jaar met een niet westerse migratieachtergrond
- Etc.

Tip: gebruik het [Klimaatrechtvaardigheidswiel](#) (Klimaatrechtvaardig Rotterdam, bron: Sylvia Duckworth) voor doelgroep afbakening.

Focus thema's (integraal):

- Planetaire gezondheidsverschillen
- Leefbaar en toekomst bestendig wonen
- Etc.

Focus geografisch:

- Gebieden met een groot klimaatrisico
- Gebieden met grote sociaal, economische kwetsbaarheid
- Etc.

Voorbeeldvragen voor rechtvaardige afwegingen

Hieronder staat een aantal voorbeeldvragen voor het maken van rechtvaardige afwegingen voor een inclusief en rechtvaardig proces met oog voor erkenning. Daarna volgen voorbeeldvragen per actielijn. Deze vragen bieden houvast en richting voor klimaatwerkers en onderzoekers terwijl zij werken aan verschillende klimaatopgaves.

Procedurele en erkenningsrechtvaardigheid

Een inclusief proces hanteren in beleid, onderzoek en uitvoering.

Erkenning van stemmen en ervaringen

- Welke groepen worden het hardst geraakt door klimaatverandering, maar hebben het minst te zeggen over klimaatbeleid?
- Wordt de kennis van bewoners in verschillende situaties, boeren, jongeren, of inheemse gemeenschappen etc serieus genomen naast wetenschappelijke expertise? En worden deze perspectieven voldoende meegenomen in het vormgeven van onderzoek, beleid, strategie en uitvoering?
- Worden mensen alleen als ‘doelgroep’ benaderd, of ook als mede-vormgevers van beleid?
- Zijn de besluitvormingsprocessen begrijpelijk, toegankelijk en veilig voor iedereen — ook voor wie minder macht heeft?
- Van welk mensbeeld gaan we uit bij onderzoek, beleid, strategie en uitvoering? (zie RV&S: mensbeelden bij beleid).
- Hebben burgers keuzevrijheid in hoe zij bijdragen aan klimaatoplossingen (bijvoorbeeld het type energiebesparende maatregelen)?
- Worden mensen voldoende geïnformeerd om bewuste en vrije keuzes te maken?
- Wordt de verbondenheid van bepaalde groepen met hun leefomgeving erkend en beschermd?
- Beperken klimaatmaatregelen de persoonlijke vrijheid onnodig, of bieden ze juist nieuwe mogelijkheden?
- Erkennen we de waarde van natuur en niet-menselijke levensvormen als meer dan economische hulpbronnen?

Lijn 1 ‘Basis bieden’

Minimumniveaus garanderen voor klimaatsubsidies, maatregelen, duurzame producten etc: toegankelijkheid verbeteren.

- Is het betaalbaar voor iedereen? Dit gaat over of het betaalbaar is voor mensen en of er geen onverwachtse kostenposten zijn.
- Is het beschikbaar voor iedereen? Dit verwijst naar het feit of het fysiek dichtbij is en tijdig kan worden bereikt.
- Is het begrijpelijk voor iedereen? Dit heeft betrekking op het feit of het aanbod begrijpelijk is voor iedereen, dat het helder is dat een bepaalde vorm van zorg of ondersteuning bestaat, en op welke manieren die gevonden kan worden.
- Is het passend voor iedereen? Dit gaat over of het aansluit bij de omstandigheden, behoeften, sociale en culturele voorkeuren en mogelijkheden van mensen.

Lijn 2 'Herverdelen, tegensturen en begrenzen'

Ingrijpen waar de 'luze' van de één ten koste gaat van de ander.

- Zijn mensen in kwetsbare situaties beschermd tegen een onevenredige lastenverdeling?
- Hebben alle burgers toegang tot duurzame technologieën en infrastructuur, zoals zonnepanelen en openbaar vervoer?
- Worden de voordelen van klimaatmaatregelen (zoals subsidies of lagere energiekosten) gelijk verdeeld over alle bevolkingsgroepen?
- Draagt de vervuiler voldoende bij aan de kosten van klimaatmaatregelen (bijvoorbeeld door CO₂-heffingen)?
- Worden mensen die al duurzaam leven beloond voor hun inspanningen?
- Is er voldoende stimulans voor bedrijven en individuen om extra stappen te zetten in verduurzaming?

Lijn 3 'Maatwerk bieden'

Iets meer of anders bieden zodat iedereen een eerlijke kans heeft op gelijke uitkomst.

- Krijgen huishoudens met lage inkomens extra hulp om hun energierekening te verlagen?
- Worden regio's die economisch afhankelijk zijn van fossiele industrieën ondersteund in de transitie?
- Is er voldoende aandacht voor specifieke behoeften, zoals de isolatie van slecht geïsoleerde huurwoningen?

Gebruikte bronnen bij de voorbeelden: [Pharos toegankelijkheid](#), [Pharos toets op begrijpelijke informatie](#), [WRR rapport 'Rechtvaardigheid in klimaatbeleid'](#).

Meer achtergrondinformatie en voorbeelden van afwegingskaders:

- [Delivering justice in sustainability transitions](#)
- [Rechtvaardigheid in klimaatbeleid – WRR](#)
- [Zo pas je rechtvaardige energietransitieprincipes toe](#)
- [Naar een afwegingskader voor keuzes richting een klimaatneutraal energiesysteem in 2050](#)
- [Factsheet Sociaaleconomische Gezondheidsverschillen](#)
- Informatie kansengelijkheid gemeente Utrecht [1](#) en [2](#).
- [Checklist toegankelijke informatie](#)
- [Vier elementen van toegang \(in zorg en ondersteuning\)](#)